

Bronsålderns landskap

Öppna fält, skogar och vattendrag – ett landskap brukat under årtusenden. Ibland är det inbjudande och förmedlar en känsla av förhistoria. I Björksta finns ett sådant landskap och det andas bronsålder. Men landskapet har förändrats sedan bronsåldern, 1800 – 500 f Kr. Där då havet bredde ut sig finns idag åker och äng. På de obrukade moränhöjderna växer tät skog. Under bronsåldern var skogen glesare, för det var där man högg sin ved, ärjde sina åkrar, tuktade skottskogar och lät boskapen beta. Det är där vi idag ser spåren efter bronsålderns människor. Vid stranden av det forna havet.

Människa och vatten hör ihop. Under forntiden var det den väg man färdades på och man kunde färdas långt. Havet hade inga gränser. Människa och båt hör därför också ihop. Båten var ett oumbärligt transportmedel i tider då inga landsvägar fanns. Båten var en del av vardagen, men även en del av det andliga livet. Skepp är vanliga motiv i hällristningar men det är inte verkliga färder som avbildas. Skeppen är symboler för pånyttfödelse och för färden till andra sidan. Med vatten föddes man, och med vatten skulle man också färdas mot dödens rike. Kan man ha tänkt så?

En gemensam religion

Det finns nog ingen hällristning som är den andra exakt lik i alla små detaljer, men i stort sett är det likadana bilder som förekommer på hällar runt om i hela Sydskandinavien. Skepp, fotsulor, cirklar, skålgropar, vagnar och människoliknande figurer. Det fanns således en klar föreställning om vad som skulle avbildas och vad det symboliserade. Alla gjorde likadant. Men "alla" var inte allmänheten – bilderna högs in och kontrollerades av dem som ägde makt, kanske i första hand religiös makt. Vålgången och fruktbarheten låg i deras händer. Men gudar och gudinnor kunde inte avbildas – de fick istället framträda som symboler.

Religionen bestämde också hur de döda skulle gravläggas. Därför ser gravarna, och innehållet i dem, i stort sett likadana ut inom ett mycket stort område. Bronsåldersgravar som stensättningar och rösen finns t ex i såväl Bohuslän som Västmanland och Norrbottens kustland. Likheter talar sitt tydliga språk – de människor som levde under bronsåldern hade en gemensam religion. Samhället var skiktat och en härskarklass styrde över livets vardag och högtid, över liv och död. Grunden till hövdingadömena var lagd.

Bevarat och obevarat

När du hör ordet bronsålder tänker du kanske på föremål av brons. Det är ju bronsföremålen som fått ge namn åt tidsperioden. Bronset tillhörde de mäktiga i samhället och var inget som hörde vardagen till. Men även vardagen har bevarats till eftervärlden, i alla fall bitvis. Ute i landskapet kan du se lämningar från bronsålderns gårdar i form av skärvstenshögar – skräphögar. De består av skärvig sten från eldstäder och kokgropar – maten lagades utomhus under äldre bronsålder. I högarna slängdes också trasiga krukor och annat vardagligt spill, men allt organiskt material som trä och skinn har förmultnat. I Björksta kan du se skärvstenshögar, alldeles intill hällristningarna.

Lämningar efter hus syns inte alltid i markytan, de påträffas i samband med utgrävningar. Däremot kan bronsålderns små åkrar ibland skönjas. De ligger i moränmark och vad som syns tydligast är små rösen med odlingssten. Andra stenrösen är gravar – de finns på höjder som blickar ut över landskapet. I Björksta kan du också se rösen från hällristningarna. Här går det att ana en bronsåldersbygd med lämningar från människors jordeliv men även från deras andliga liv.

Bestående bilder

Hällristningar och hällmålningar är de äldsta bevarade tecken som människan efterlämnat. Bilderna fanns före skrivtecknen. Med hällristningarna förmedlade människan sin önskan och tro – om livet som ett evigt kretslopp och om fruktsamheten som var avgörande för allt liv på jorden. Man kan undra om bilderna högs in i hällmarken för att de skulle bestå. Eller fanns det bilder på andra ställen som inte har bevarats. Kanske var det lika vanligt att bara måla figurerna på hällarna. Eller att skära in dem i trädens bark eller annat förgängligt som har spolats bort av regn. Det får vi aldrig reda på. Men hällristningarna består och de ger oss en inblick i den föreställningsvärld och religion som var människornas rättesnöre under mer än 1000 år. Bilderna talar till oss, men på bronsålderns tysta symbolspråk.

Project part-financed by the European Union

Besök Björksta Bronsåldersbygd!

Vid Lillåns dalgång i Björksta socken finns en rikedom av hällristningar. Bilderna framställdes under bronsåldern och speglar den religion som präglade samhället då. På ett tiotal platser i Björksta finns det informationsskyltar som berättar om hällristningarna. Två besöksmål är anpassade för rullstolsburna. Börja din resa i Björksta Bronsåldersbygd vid Björksta kyrka. Där finns en informationscentral, som berättar om bronsåldern, och en karta att ta med ut i fält. Trevlig resa i bronsålderns fotspår!

PRODUKTION: HUGIN & MUNIN. FOTO: BENGT HEDBERG 2005.

Björksta Bronsåldersbygd

